

Миколай Збаравський

Хмельницький музичний коледж ім.

В.І. Заремби. Науковий керівник – Круліковська Т.П.

УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ УДАРНОЇ УСТАНОВКИ В СУЧАСНОМУ МУЗИЧНОМУ ВИКОНАВСТВІ

Стаття розкриває питання специфіки функціонування ударної установки та обґрунтування її універсальності в сучасному музичному виконавстві, а саме – у різноманітних виконавських колективах та стилях музики.

Ключові слова: ударна установка, універсальність, виконавство, стилі музики.

Nikolay Zbaravsky. Drum kit versatility in modern music performance. Scientific supervisor – Tatyana Krulikovskaya. V. Zaremba Khmelnytskyi music college.

The article reveals the issues of the specifics of the functioning of the drum kit and the substantiation of its versatility in modern musical performance, namely, in various performing groups and styles of music.

Keywords: drum kit, versatility, performance, styles of music.

Николай Збаравский. Универсальность ударной установки в современном музыкальном исполнительстве. Научный руководитель – Круликовская Татьяна Петровна. Хмельницкий музыкальный колледж им. В.И. Зарембы.

Статья раскрывает вопросы специфики функционирования ударной установки и обоснование ее универсальности в современном музыкальном исполнительстве, а именно - в различных исполнительских коллективах и стилях музыки.

Ключевые слова: ударная установка, универсальность, исполнительство, стили музыки.

*«Ударна установка – це всього лише
один із шляхів для музичного спілкування»
Стів Лайман*

У сучасній музичній культурі, особливо в оркестрово-ансамблевій, прослідковується збільшення ролі ударних інструментів, що пов'язано з багатством тембрів інструментів, широким потенціалом художньо-виразних можливостей, мелодико-ритмічним потенціалом, барвистим спектром динамічно-штрихового різноманіття та іншими перевагами цієї інструментальної групи.

Невід'ємною частиною музичної культури сьогодення є гра на ударній установці, яка займає особливе місце в концертній практиці. Не зважаючи на те, що ударна установка представлена зібранням різних ударних інструментів, її прийнято вважати цілісною сформованою перкусійною системою, яка адаптована для гри одним

виконавцем. Разом з тим, феномен ударної установки як цілісної перкусійної системи не розроблений.

З появою на світовій художній сцені джазових творів, з розвитком рок- і поп-музики, введенням в академічне мистецтво елементів естради, ударна установка поступово завойовуює незмінне місце у всіх музичних сферах і жанрах як один із найважливіших ритмоутворюючих елементів.

Сучасне виконавство передбачає використання даного музичного інструмента у багатьох жанрах музики, однак особливе місце ударна установка займає у сфері не академічної музики.

Виконавство на ударній установці на сьогоднішній день розвивається бурхливими темпами, але теоретична база, необхідна для найбільш повного осмислення цього руху, розроблена ще недостатньо.

Сучасні наукові праці зазвичай стосуються вивчення звуковисотних ударних інструментів та теорії виконавства на них, однак ударна установка, питання її еволюції та розвитку, а також питання виконавства мало досліджені.

У зв'язку з цим актуальним постає питання вивчення специфіки функціонування ударної установки та обґрунтування її універсальності в сучасному музичному виконавстві, а саме – у різноманітних виконавських колективах та стилях музики.

Універсальний – той, «який охоплює все або багато чого у якійсь ділянці, галузі життя; всеосяжний», а також «придатний для всього або для багато чого; який має різноманітне призначення» [1].

Саме універсальність – різносторонність, багатогранність, багатофункціональність, загальнозначимість, – є важливою властивістю ударної установки у сучасному музичному виконавстві.

Протягом ХХ ст. ударна установка пройшла великий шлях еволюції. Значну роль у розвитку інструменту відіграють популярні музичні стилі, знамениті музиканти та конструктори, також розвиток технології виробництва. Удосконалення цього інструменту здійснюється і сьогодні, що призводить до різноманіття інструментарію, появи складних пристосувань в конструкції сучасної ударної установки. Сучасні

електронні інструменти, крім усього іншого, відрізняються величезною кількістю вбудованих звуків, встановленими семплами і легко модульованими ефектами.

На основі аналізу власного виконавського досвіду зроблено спостереження, що характеризують оркестрову, ансамблеву та сучасну сольну практику гри на ударній установці.

Розквіт виконавства на ударних інструментах припадає на XX-XI століття. Посилення їх ролі в оркестрі, перш за все, пов'язано з ускладненням сучасної музичної мови і, відповідно, ритмічних побудов. Використання ударної установки в різних складах ансамблів, оркестрів в значній мірі розширює можливості художніх колективів як з технічної, так і з практичної точки зору.

Серед нечисленних оркестрових творів, в партитуру яких введено ударну установку – «Історія солдата» І. Стравінського (1918), «Рапсодія в стилі блюз» (1924), «Поргі і Бесс» (1935) Д. Гершвіна, «Вестсайдська історія» Л. Бернстайна (1957) та ін.

Жоден з інструментів оркестру не може так ефектно виділити ритмічний візерунок або надати музиці таку пружність і динамічність, як це роблять ударні інструменти. Для характеристики можна використати вислів М. Римського-Корсакова: «Шум, дзвін, гуркіт в forte» і «мальовнича, барвіста ритміка в ріано» – така найбільш характерна роль ударних в оркестрі» [6].

У сучасному симфонічному оркестрі ударні інструменти служать двом цілям: ритмічній – для підтримки чіткості і гостроти руху, і колористичної – коли автор засобами ударних інструментів сприяє створенню чарівних звукових картин або «настрою», сповненого збудження, гарячності або стрімкості, створює особливий звукошумовий фон, доповнює і прикрашає оркестрову палітру звуковими ефектами. Однак цим роль ударної установки в оркестрі не обмежується. Вона з успіхом може підтримувати наростання і спади загального звучання, підкреслювати окремі акценти, кульмінації. Їй можуть доручатися короткі або розгорнуті сольні епізоди.

Слід зазначити, що в сучасних виконавських колективах змінюється відношення до ударних. Кожен музикант, незалежно від інструменту, на якому грає, і стильового напрямку, в якому розвивається, стає цінний саме «власним» звуком. Стосовно

барабанщиків – це особливо непросто, але факт є таким, що виконавця на ударних інструментах вже давно перестали сприймати як «того, хто відстукує ритм». [5].

Ударна установка зазвичай входить у ритм-секцію всіх видів джазового оркестру. Вона складається з декількох тарілок ритму, кількох акцентних тарілок, кількох том-томів (або китайських, або африканських), поділених тарілок, малого барабана і особливого виду великого барабана африканського походження – «ефіопської (кенійської) бочки».

У партитурі для естрадних та джазових оркестрів часто передбачаються місця для імпровізації: партії не виписуються повністю і ударнику надається ініціатива ввести на власний смак прийоми гри і нюанси, дотримуючись ритмічної основи твору, стилю, характеру п'єси.

Ритм-секція в ХХст. виконує в джаз-бенді і поп-музиці двояку функцію: з одного боку, вона створює базу для солістів у вигляді постійної ритмічної пульсації, а з іншого боку – підтримує акордову структуру композиції. Розташування її в глибині сцени не повинно вводити в оману – її роль важко переоцінити. Як сказав великий гітарист Пет Метіні: «Ваш ансамбль грає настільки добре, настільки добре грає Ваш барабанщик» [2]. Хороша ритмічна основа є аж ніяк не достатня, але необхідна умова належного ансамблевого звучання. Ритмічну функцію можуть підтримувати також різні перкусійні, такі як: конги, бонги, різні шейкери, гуїро та ін.

«Шлях, яким пішла еволюція ритм-секції, як у формальному, так і художньому плані, був зумовлений в кінці дев'ятнадцятого століття в протоджазових формах популярної музики США. Танцювальні ансамблі використовували басову скрипку і тромбон для низькочастотної складової своєї музики. Новоорлеанські брас бенди використовували двох барабанщиків – для малого і великого барабанів, а іноді і тарілочника»[2]. Звідси, у більшості випадків, основа ритм-групи джаз-бенду – це ударна установка і контрабас (або бас-гітара).

У народів сучасної Європи у військовій музиці традиційним є використання ударних інструментів різних видів, де вони мають дуже важливе значення. Ця

традиція походить від традицій маршового оркестрового виконавства через з'єднання великого барабана і тарілок для гри одним музикантом.

Духовий оркестр – це єдиний склад оркестру, який може виконувати музику в русі. Єдиний мінус ударної установки для духового оркестру – це відсутність пересування в процесі гри, що прив'язує оркестр до статичного «сидячого положення». Тому в духовому оркестрі ударна установка не може повністю замінити існуючі окремо малий барабан, великий барабан і тарілки, і, в свою чергу, такий спосіб виконавства не дає можливості музиканту-ударнику, що грає на установці, виконувати свою партію [4].

Оригінальні твори для ударних інструментів почали з'являтися в 30-х роках ХХ століття. В числі перших композиторів – Едгар Варез, Йоханна Бейєр, Джордж Антейл, такі знакові фігури, як Джон Кейдж, Карлос Чавез, Софія Губайдуліна. В числі композиторів ХІХ ст., який пише оригінальні твори для ударної установки – сучасний сербський перкусіоніст та педагог Небойша Живкович та ін.

За рекомендаціями Стіва Лаймана, американського джазового барабанщика, композитора та педагога, у сольному виконавстві слід звернути увагу на «поглиблення мелодійності гри; ритмічність (побудову глибоких та складних ритмічних зв'язків); текстурність (створення звукових сцен і динаміки для візуалізації); гармоніки (вертикальні нашарування)» [7]. Музикант рекомендує розвивати музичну мову для створення осмислених соло

Отже, ускладнюються та урізноманітнюються задачі для соліста-виконавця, що формує різноманітні оригінальні склади ударної установки, спонукає до пошуку власної манери виконавства та до збагачення виразних засобів комплексу, а також спрямоване на розвиток нових технічних можливостей ударної установки та досягнення високої майстерності у різних стильових манерах.

Ударна установка сьогодні зустрічається в основному в кожному жанрі музики, майже в кожному епоху та культуру в історії людства. Універсальною є постать музиканта, який володіє різними стилями виконавства. Такою, до прикладу, є постать сучасного українського музиканта Віктора Корженко, найбільш відомого як учасника

«ТНМК», «професіонала, який грає в найрізноманітніших стилях: від «альтернативи» до етно-року – співпрацює з багатьма музикантами і групами» [5].

Свобода завжди була в основі джазу, і це сприймається як безкомпромісний стиль музики. Отже, джаз відрізняється складними малюнками, дрібними брейками і спеціально відведеними для соло ділянками композицій для імпровізації. Вважається, що в джазі (свінгу) барабанщик веде ритм в основному по тарілці, а малий і великий барабани – імпровізують.

Однією з основних відмінностей барабанів у джазі є використання щіточок замість традиційних барабанних паличок. Ці щітки зазвичай виготовляються з металу або пластику. Щітки дозволяють джазовим барабанщикам висловлювати ідеї унікальним способом, – цього просто неможливо досягти за допомогою стандартних паличок. Вперше з'явившись у 20-х роках минулого століття, щіточки зменшують звук, створюваний барабанами, що було дуже зручно для джазу, який грали в невеликих барах та приміщеннях. Існує велика кількість різновидів щіточок: висувні, ментальні чи пластикові, плетені з металу тощо, і кожна з них має своє власне використання та техніку.

Грати на ударних в стилі ф'южн – суцільне задоволення. Це один з небагатьох стилів, де ударнику дозволено грати інтенсивно, тобто виконувати багато нот, брейків, заповнень і соло. Нарешті барабанщик по-справжньому зрівняний в правах з іншими учасниками ансамблю. У цьому стилі головний упор робиться на інтенсивність. Як правило, барабанщик грає багато нот в короткий проміжок часу. Оркестровка виконана дуже щільно, доводиться грати на самих різних інструментах, на барабанах і тарілках, іноді основний ритм виконується одразу на всій ударній установці.

Блюзова музика – особливо емоційний вид. Емоція, на якій він зазвичай фокусується, – це смуток чи туга, і барабанщиківі потрібно зрозуміти, як найкраще представити це почуття. У блюзовій музиці барабани є досить простим інструментом, який використовує лінійний стиль, лише один «голос».

Барабанщики блюзу проявляють велику стриманість і контроль над своєю владою, а справжнім голосом ударної секції є басовий барабан, який часто звучить як постійний потік стриманих четвертних нот.

Барабанні партії року більш експресивні, сильні, з великими збивками та енергійними переходами. Комплектація установки стає різноманітною, персоналізованою, і доповнюється різними елементами. Крім того, змінюється тембр звучання барабанів: вони звучать голосніше, глибоко, низько і насичено. Можуть використовуватися різні варіанти ритму, які раніше не використовувалися. З'явилася нова манера гри на двох бас-бочках (Бластбіт).

Особливий, властивий рок-музиці натиск досягається тим, що удари бас-бочки припадають не тільки на сильну долю, але і на слабкі. Використовується швидкий басовий дріб, що дозволяє домогтися стрімкого скаженого ритму. У нових ритмічних малюнках спеціально зміщуються акценти.

Для метала характерна гра на великій швидкості, використання бласт-біта, двох бас-бочок або подвійної педалі.

У таких стилях, як прогресивний рок і прогресивний метал, барабанщики широко експериментують з музичним розміром, ускладнюють метр і ритм. У хіп-хопі, репі ритм часто програмується за допомогою драм-машини або семплірується.

У поп-музиці ударні використовуються дуже обмежено, на одній гучності і в ідеальному темпі. На запитання, що істотно відрізняє використання ударних в різних стилях, Віктор Корженко зазначає: « Крім малого барабана, який я беру з собою (знову-таки, залежно від музики, яку мені належить грати), звертаю увагу, насамперед, на великий барабан, як він себе веде. Якщо це якась, скажімо, приджазована музика, я намагаюся робити його більш натягнутим, більш відкритим. Якщо ж це більше важка музика, я навпаки його спускаю до лага, щоб він у мене «хлюпав», і підсилюю всілякими електронними ефектами. Це те, що відразу. Тобто, великий і малий барабан – це як «дзеркало» для барабанщика... Тарілки – це теж індивідуальний вибір, і стилістично, і, в принципі, за функціоналом. Комуś достатньо хет, креш, райд. Хтось обожнює усілякі дрібні перкусійні пристрої (сплешки, боли, ланцюжки та інше). Якщо

я граю якусь дуже прозору, відкриту музику, то залюбки використовую такі ось родзинки. Якщо це стадіонна, рокова музика, то, відповідно, намагаюся креш брати побільший, щільніший, і подача зовсім інша. Можливо, ще «пограв» би з пластиком: скажімо, для більш камерної музики я б рекомендував текстуру coated, тобто, пластики з напиленням на томи. Для вуличної, гучної музики, атакуючої – подвійні, потрійні пластики. Я люблю, щоб вони хрустіли. А під камерну музику краще, все-таки, робити їх вище. Натягувати томи, щоб вони «співали». Ось такі хитрощі маленькі, відмінні, стилістичні» [5].

Отже, ударна установка – це новий рівень розвитку принципу комплексних інструментів, який постійно удосконалюється, демонструє різносторонність, багатогранність, багатофункціональність та загальнозначимість, а в такий спосіб – універсальність як важливу властивість інструменту у сучасному музичному виконавстві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічний тлумачний словник. URL : <http://sum.in.ua/>
2. Эволюция ритм-секции джазового ансамбля в XX веке. URL : http://jazzmen.spb.ru/?page_id=268
3. Мелихов И. Театр ударных Небойши Живковича. URL : https://gnesin-academy.ru/wp-content/documents/nauka/Sbornik_2019/33.%20Melikhov.pdf
4. Особенности использования ударной установки в духовом оркестре. URL : <http://repository.buk.by/bitstream/123456789/10904/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87%20%D0%9411.pdf>
5. Поради барабанщиків: унікальний звук, найкращий інструмент, індивідуальні фішки. Що й за скільки? URL : <https://musician.ua/news/muzexpert/poradi-barabanshchikiv-unikalnii-zvuk-naikrashchii-instrument-individualni-fishki-shcho-i-za-skilki>
6. Римский-Корсаков Н.А. Основы оркестровки. Т.І и II. Музгиз, 1959.
7. Урок от Стива Лаймана: Формула соло на барабанах в джазе. URL : <https://youtu.be/IgOK7-8Cwdc>
8. The role of the drums in rock, jazz, blues & classical. URL : <https://www.themusicstudio.ca/blog/2019/10/the-role-of-the-drums-in-rock-jazz-blues-classical/>